1881 Абдулла Шаиг Талыбзадә 1956

ӘДӘБИЈЈАТ ХАДИМИ

Азәрбајҹан ијазчылары ајласнынын ән гочаман узаг олан Абдулла Шаиг ким олаҹаҝы, һәм ај ијазчылыг таленинә әтрафдан хошбахтлыг бир сәнәткарды. Онун хошбахтлығынын сирри бир ондан мүнасибәтә бағлыдыр, о бири ишдә ән өз шәхсиијјәтинә әлагәдардыр. Бу о демәкдир ки, илләр боју әҝәр бә истәдиҝиндә зәрә кәлән бир сәнәткар гыфы ишләнә чалдыҝы заман артыг азад сәбәб мүнтәһидә ишламаҝ башламыш вә өзүнүн кечмишиндән фәалијјәтинә бирә-ләр гат әлавә едә биҹәҝиндиҝдир.

Бир мүәллим, ијазчы вә нитмаи хадими кими Шаигин хошбахтлығы ондајдыр ки, бојатышын ән кәзәл, ән гијаси чаҝларына вәтәнә вә халҝа вермишдир. Шаиг бүтүн варлығы, арзу вә һәвәси, хәәл вә хүшјачасы ијә сәнәтә, маарифә, әлмә бағлы адамлыр. Әлин ијдән артыҝдыр ки, о, јаз етдиҝ башында, ајн вә орта мәктәб аудиторијаларында, нәшрифат вә редаксијарда чалышмыр. О, шеир, һикајә, роман вә мәгаләләр ијазыр; Азәрбајҹан, рус, Гәрби Авропа вә Шәрг кләсикләринә дән тәрҹүмәләр едир; «балача дәстәләр»—мәктәбләр ушаглары үчүн кәрә китаблары тәәрифә ијиллијир; әдәбијјат һагтында мәсәлә мәгәләләр әдир; нәһајәт, о, халғын өз тајмалыны газанмыш СССР Али Советинин депутаты олур.

Әдәбијјаты хаҝ арасында ијмат, кләсикләрин ени нәсли танытмаҝ, фолклор нәсәлләриндин үзә чыхармаҝ саһәсиндә көрдүҝү ишләр гочаг Шаигин һаиг китабында бир чох мә'наны сәнифләр тутур. Онун әдәбијјат тарихи вә нәзәријјәсинә даир әсәрләри Азәрбајҹанда әдәби вә әлми фикрин инкишафына әмәк едиҹи ким, мүтәһидә мәсәләдә охуҝуҝ мүәллиф вә мә'рузәләр дә һәмишә бөјүк мараг гаршыламмыш вә кәнчлијин тәһсил-тәрбијәсинә фајдалы тә'сиринә кәстәрмишдир.

Чаванлығында Крыловдан «Сәсаҝлар» тәрҹүмәнин тәрҹүмә етмәкә өзүнүн 50—60 ијлик мүтәрҹимлик фәалијјәтинә гәдәм гоҝн Шаиг Низами вә Фирдәвси, Шекспир вә Свифт, Пушкин вә Лермонтов, Толстой вә Горки кими сәнәткарларын әсәрләрини Азәрбајҹанчаҝ чевирмәкә кифајәтләнмәјиб, өз әсәрләриндә дә ајры-ајры кләсикләрин һаәты, сәнәти, јүнәкјөрлүҝ һагтында бир чох әлми-епиграфик очерләр вермиш, гәзет сәнифәләриндә мәгаләләр чап етдирмишдир. 1907-чи илдә чыхан «Ушаг чешмәси» китабындан вә мүәллим дәстәләр ијо бирмијә тәртиб әтдији мәшһур «Инанчы ла» дәрслијиндә сонра Шаиг «Ҝәзмә» вә «Куашмын-әдәбијјат»ы ијазыр.

Ичәрисиндә бә'зи дини әсәрләрин дә олмасына бахмајраг, «Кузәр» әз идеа вә мүнәрәмәси, хүсусилә кәзәл Азәрбајҹан вә рус әдәбијјаты нүмунәләрини кенин әһатә етмәсинә о заманын бир чох дәрслијләриндин фәргләнирди. Бу, Чернишевскинин «Вәтән дилинә» вә Р. Әфәндијевин «Ушаг баҝчасы» китабларындан сонра ән ахшы дәрслик иди. «Кузәр» ени нәсли, ким, хүсусилә Азәрбајҹан оҝучулары Пушкин вә Лермонтовун әсәрләрилә таныш әдирди. Тәрҹүмәләрин чоху Аббас Сәһһәтин иди. Китабдакы биографиҝа һиссәләри исә Шаиг өз ијмишдиҝ.

Мүәллиф китабына өзүнүн тәрҹүмә вә тәбдиг әтдији башҝа әсәрләри дә салмышды ки, бунлардан Лермонтовун «Гачаг» вә Чеховун «Синз» («Дилләнмә») адлы әсәрләрини кәстәрмәк олар. Шаиг Набәләз Никитинин «Интизар» ше'ри тәбдиз етмишди.

Бүтүн бу әсәрләрдә бир хүсусилијјәт чох ајдын кәзә дәјир ки, истәр Сәһһәт, истәрсә дә Шаиг рус вә әрмәни әдәбијјатларынын, биринчи нөвбәдә демократик мәнијјәтдә олан, халғын нитмаи әдәләтсизлијә гаршы инфрәтини вә һөрмәнлиҝ өн'әнәләрини гүвәтләндирмәкә көмәк әдән бәнзи нүмунәләр сечиб тәрҹүмә етмәә чалышмышдыр. «Гафгаз» (Пушкин), «Хәбәрләр» (Михайлов), «Куҝ ки, сәһәрләр чыхар» (Горки) кими әсәрләр бунә сүбутдур.

Шаигин әдәби-әдәбијјат фәалијјәтиндәки бу мүсбәт хүсусијјәт онун ümумән нитмаи-естетик көрүшләринин прәли кәлирди. Әрәбчылығындакы мәнјуд вә зиддијјәтли чәһәтләри бахмаҝмаг, 1905-чи илдән сонра Шаиг демократик идеалара, реализмә дөгру ван атан, кләсик әдәби ән'әнәләри давам әтдирмәә чалышан, фолклора дөгру ван мәнәбәт бир ијзлиз ким ијмуҝдур.

Шаигин ән әсаслы фәалијјәтиндәки бу мүсбәт хүсусијјәт онун ümумән нитмаи-естетик көрүшләринин прәли кәлирди. Әрәбчылығындакы мәнјуд вә зиддијјәтли чәһәтләр бахмаҝмаг, 1905-чи илдән сонра Шаиг демократик идеалара, реализмә дөгру ван атан, кләсик әдәби ән'әнәләри давам әтдирмәә чалышан, фолклора дөгру ван мәнәбәт бир ијзлиз ким ијмуҝдур.

Лакин 1920—1930-чу илләрдә халғын әдәбијјата бөјүк мейл вә марағына көрә, бундан өз чиркин мәсәләләри үчүн истифадә әдәнләр дә варды. Онлар Азәрбајҹан әдәбијјатынын реалист ән'әнәләринин пиҝар әдир, М. Ф. Ахундов, Сабир кими кләсикләрин мүфтәһан сәлаиәт чалышмышлардыр. Бәзи бир ијдәалчы Азәрбајҹан ијазчыларынын демократик ганаты, әсас ө'тибарилә, ијлдыз әдиб вә шаирләр—Ч. Мәммәдгулузадә, Ө. Нагиев)ләр, Б. Шаиг вә башгалары совет идеолоҝиасынын һөкмүнә ијмаи тә'сиринә гызғын ишә кириштиҝләр, реалист әдәбијјаты әбтирәсла мүдафиә вә тәблиг әдирдиләр.

Шаиг кләсик әдәби ирсин нәшри, тәдгиг вә тәблиг олунмасы бөјүнүн әһәмијјәтли тәмәббүсләр әдирди. Биз Шаигин Азәрбајҹан Али педаҝоҝи институтунда әдәбијјат тарихи вә нәзәријјәсиндән мүһазирәләр охуҝу, диспутлар кечирдиҝ көрүрүк. О, нәәтикан дәрс әдәрәк ијзыр, дил тарихини вә Азәрбајҹан дилинин ҝрамматикасынын тәдгиг әдә, тәдгигатынын нәтиҹәләриндән өз дәрсләриндә истифадә әдир.

Инҝилабын илк илләриндә Шаиг Бакыда Сабир адына китабханада «Бөјүк хәзәр шаири Сабир» мөвзусунда чох јолҝун, мараглы мә'рузә етмишди. Бу мә'рузә Сабир бирин 1905-чи ил инҝилабына мүнасибәти мәсәләсинә бөјүк әр вериилмишди. О заман бир чох әдәбијјатшуналарын ортаг әтдији «Сабирин «Молла Нәсрәдин»ә әрәтмишлиҝ, я «Молла Нәсрәдин» Сабирдиә? суалында мәсәлинин гейри-әлми ким кәлдә гөвдәјуҝуну сүбут әдә Шаиг кәстәриҝди ки, «Молла Нәсрәдин» әдәби мәктәби дә, Ч. Мәммәдгулузадә вә Сабирин өз ахшы әсәрләри дә, һәр шејдән өнчә, биринчи рус инҝилабы дөврүнүн мәһсулудур. Бизим XX әср реалист әдәбијјатымызы, демәк олар ки, 1905-чи ил инҝилабы јаратмышдыр.

Алим мәктәбдә охудуҝу мүһазирәләрдә Шаиг вахтилә Азәрбајҹан шифаһи халг әдәбијјатындан топладығы зәнкин материаллардан чох истифадә едирди. Онун рәһбәрлијилә тәләбәләр фолклор нүмунәләрини топлајыр вә әјрәнирдиләр. 1926-чы илдә А. Шаиг кәнҹ зијалылардан Ш. Әфәндијева вә М. Һ. Ахундова бирлијдә «Бәхтијар»а адлы бир китабча нәшр етдиләр. Бу, Ф. Көчәрлинин «Балалара һәдијә» китабы кими гијмәтли бир фолклор мәчмуәсидир.

А. Шаигин әдәбијјат тарихи мөвзуларында ләдаҝы әсәрләриндин «Мирзә Фәтәли Ахундов һагтында мүәллимләрә», «М. Ф. Ахундовун «Аллаһмын ләнәнки»ә һагтында мүәллимләрә», «1905-чи ил инҝилабындан сонра етнимиз әдәбијјатымыза сәтһи бир нәзәр», «А. Сәһһәт» вә с. мәгаләләри хүсуси гејд әтмәлијдир. Адаарылдан корунду ки, бу тәдгигләриндә мүәллифин мәшгәл әдән әсас проблем Азәрбајҹан әдәбијјатында реализмин вә демократик идеаларын инкишафы тарихидир.

Мәгаләләриндә Шаиг М. Ф. Ахундовун ирадәчылығы вә дүнјакөрүшүнүн бир сыра мүһүм чәһәтләрини ишә әдир. Ахундовун Азәрбајҹан әдәбијјаты тарихиндәки мөвгејини ишмаландырмаҝ Шаиг онун ән көркәмли хидмәтини реализм әдәби мәктәбинин тә'сис этмәсиндә көрәрәк ијзыр: «Мирзә Фәтәли түрк (Азәрбајҹан.—Ә. М.) тарихи-әдәбијјатында биринчи реалист ијзчылдыр ки, әсәрләриндә һәгиәтә, һәјаты олдуҝу ким кәстәрир».

М. Ф. Ахундовун ирадәчылығындакы һәгтәлиҝә, милли колорито дөгр конкрет фактлар вә мүлаһизәләр Шаигин бу әсәрләриндин ахшы чәһәтләриндин бириндир. Шаиг өз мәгаләләриндә Ахундовун нитмаифлығына гәбаҝчыл рус нитмаи ким-гинин, рус әдәбијјатынын вә һәлә Гәрби Авропа мүтәәгги мәдәнијјәтинин тә'сириндин өз бәһс әдир. Сабирин өз сәләфләриндин, Азәрбајҹан кләсикләриндин күчү «пәк ираг» олдуҝуну ијдиа әдән әдәбијјатшуналарынын әксинә олараг Абдулла Шаиг мәгаләсиндә М. Ф. Ахундовдан Сабир арасындакы ијдеа вә сәнәткарлыг алаҝәсинә даир бир чох ијнандырычы әлми мүлаһизәләр ирәли сүрүр.

«Аллаһмын ләнәнки» һагтында мәгаләдә М. Ф. Ахундовун һекајәси Азәрбајҹан реалист әдәбијјатынын бинәәрәсинә тәшкил әдә, нитмаи проблематикасы илә кләсик бир әсәр кими гијмәтләндирилир. Һекајәдә әдәбијјат реалист тијпләр ирәтдијјәмиз вә бунлардан һәр бирини фәрдә вә нитмаи хүсусијјәтләриндә, габаҝлыҝ тәсвир әтдијмиз Шаиг өз кенин тәһлили, ијнандырычы сүбутлары илә әдјанлаштырыр. О ајыр ки, Ахундов бүтүн әсәр боју шаһин вә онун әтрафындакы әјнилари «ишләк» һәрәкәтләрини, тәрәггиҝ мүһакимәләрини, тәрәггиҝ фәалијјәтләрини ачы-ачы кулур вә бу һәр бирини өзүнә мәхсус кәскин болларла тәрсим әдир».

Азәрбајҹан әдәбијјатшуналары ичәрисиндә, демәк олар ки, биринчи дәфә А. Шаиг Ахундов сәтирләрини мүәјјәт идеал мәсәләсинә даир фикирләр ортаҝ атмышдыр. Мәнфи типләри сатирин илдиза тәсвир әдә әдибин бу типләри мүәбилиндә һәр чәһәтдән, һәм дә һәдәнз үстүн олдуҝу нәсләрин Шаиг чох дөгру дејир ки, Ахундовун нфша этдији адамларын «бүтүн дүшүнчә, дүйҝу вә идеаллары шаирин өзаларі идеалына мухалифдир. Шаир өз идеал адамына ујҝәсәләрин, онлара чох ујҝәәкдән бахыр... Онлар шаирин арзтмаг истәдији еиі һәнтә, ени аламә дүшмәк вә онләл олан вә инсанлыҝа бәрәрлијин әәрәрәни микробларды». Бәлкәсин һаәт һәгиәтинин бөјүк сәнәткарыгла әкс этдиҝин Гогол бир чох әрә ијазчы дәлил, мәнә «шаир» адландырдығы ким, Шаиг Ахундов ијдеалы илә әйбәчәр нитмаи бәрләр вардыр ки, биринчи дәфә А. Шаиг Ахундов сәтирләрини мүәјјәт идеал мәсәләсинә даир фикирләр ортаҝ атмышдыр. Мәнфи типләри сатирин илдиза тәсвир әдә әдибин бу типләр мүәбилиндә һәр чәһәтдән, һәм дә һәдәнз үстүн олдуҝу нәсләрин Шаиг чох дөгру дејир ки, Ахундовун нфша этдији адамларын «бүтүн дүшүнчә, дүйҝу вә идеаллары шаирин өзаларі идеалына мухалифдир. Шаир өз идеал адамына ујҝәсәләрин, онлара чох ујҝәәкдән бахыр... Онлар шаирин арзтмаг истәдији еиі һәнтә, ени аламә дүшмәк вә онләл олан вә инсанлыҝа бәрәрлијин әәрәрәни микробларды». Бәлкәсин һаәт һәгиәтинин бөјүк сәнәткарыгла әкс этдиҝин Гогол бир чох ијазчы дәлил, мәнә «шаир» адландырдығы ким, Шаиг

Тәбрик телеграмлары

СССР Ијазчылар Иттифагы, Сизи етмиш беш ијшынынын тамам олмасы мүнасибәтилә тәбрик әдир вә Сизә, Азәрбајҹанлы гочаман ијазчысына чансағлығы, ирадәчылыг мүвәффәгијјәтләри арзу едирләр.

Бурков, Ајдаев, Леонов, Симонов, Смирнов, Тихонов, Фадеев, Федин.

☆

Совет Курчатсанлыны ијазчылары, Сизи, етмиш беш ијлик јубилејинизә әлаәдар олараг ујҝәк мүкафат алмағынызы мүнасибәтилә тәбрик әдир вә чохмилләтли вәтәнпәрәстинин ушагларынын севинчләри, хошбахтлығы наминә Сизә узун өмүр, чансағлығы, ирадәчылыг мүвәффәгијјәтләри арзулајырлар.

Курчатсан Ијазчылар Иттифагынын Рејасәт һеј'әти.

Күнәшли Тачикистанын әдәби нитмаијјәти Сизә, гочаман ијазчыла, мәәрифпәрвәр етмиш беш ијлик јубилеј күнүндә сәмими саламларыны көндәрир вә Сизә узун өмүр, мәһсулдар ирадәчылыг фәалијјәтләри арзу әдир.

Тачикистан Ијазчылар Иттифагынын Идарә һеј'әти.

☆

Литва совет ијазчылары Азәрбајҹан әдәбијјатынын гочаман хәлиминдинин ијазчы Абдулла Шаиг Талыбзадәнин етмиш беш ијлик јубилеји мүнасибәтилә гызғын тәбрик әдир вә она чансағлығы вә ирадәчылыг ишлары арзу едирләр.

Вентслова, Балтушис, Гузявичус, Корсакас, Межелайтис, Реймис, Слуткис, Тилвитис, Шимкус.

☆

Молдавија ијазчылары Сизи анадан әдамағынызын етмиш беш ијлик мүнасибәтилә саламлајыр вә Сизә чансағлығы, ени ирадәчылыг мүвәффәгијјәтләри арзу едирләр.

Молдавија Ијазчылар Иттифагынын идарә һеј'әти.

☆

Татарыстан ијазчылары Сизи, гочаман ијазчынын вә кәнч нәслимизин мүдрик тәрбијәчисинин етмиш беш ијлик јубилејинә мүнасибәтилә саламлајыр, Сизә узун өмүр, чансағлығы вә ирадәчылыг ишләрилә арзулајырлар.

Татарыстан Ијазчылар Иттифагы Идарә һеј'әтинин адындан Баширов.

Аҝ сачлы сәнәткара

(Абдулла Шаигин анадан олмасынын 75 ијлијә мүнасибәтилә)

Ени ахшам-сәһәр әлиндә галам
Бир дә ки, ијзлы вараг көрүрәм.
Сәни селәр әтдиккә әлә бил бу дәм
Гарышмыш бир гајнар булаг көрүрәм.

Сөнмәз севәи галбин әлову, кәзу
Думанлы, чискинли даг башында да.
Әсил сәнәткарын түкәнмәз сөзү
Әлли ијшында да, әјз ијшында да.

Ајрат, бир дә ајрат, әсәрләриндән
Кәлсин күл әтри дә, матор сәси дә.
Шеир олмалыдыр, шеир—дәлим мән,
Шаирин сөз нитги, сөз нәфәси дә.

Ени отағына чыхлиб бу күн
Галын китабына әлмә алдым.
Башга тарихи вар һәр тәзә өмрүн
Наләрин, наләрин ијдыма салдым.

«Мәктуб етишмәди...»... мәктуб илләри...
Хатирәләр ијзын, ајра узагдыр...
Дүнән охудуҝум һәмән әсәри
Сабаһ ијзым Сәһәр охуҝачағдыр.

Бир дејил, бешдејил ијзлыјын әсәр
Онсуз да сајмаҝла битмәјәчәкдир.
Һәлә дејәчәјин ени нәғмәләр
Сијаһлы дүнјадан кетмәјәчәкдир.

Ајрат, сәвәи галбин әлову, кәзу
Сөнмәз гајнаҝ-гајнаҝ даг башында да,
Әсл сәнәткарын түкәнмәз сөзү
Әлли ијшында да, әјз ијшында да.

Һүсејн НУСЕЈНЗАДӘ.

А. Шаиг вә шифаһи халг ирадычылығы

Мә'лумдур ки, һәр бир сәнәткар шифаһи халг ирадычылығына өз дүнјакөрүшүндән, гарышсына гөјдүҝу ирадычылыг мәгаәдларындан асылы олараг марағлы мүнасибәт әдир. Шаиг халг ирадычылығына әсас ө'тибарилә кәнч нәслин тәрбијәси нөгтеинәзәриндән јанашмыш, буна көрә дә өз мәгсәдини һәәтә кечирмәк үчүн лазым олан мөвзу вә мотивләри сечиб ишләмиш вә ушаг әдәбијјатымызын кәзәл нүмунәләрини ирәтмишдир.

А. Шаиг һәлә ирадычылығынын илк дөврүндә шифаһи халг әдәбијјатындан истифадә әдәрәк, кәзәл нағыллар ирәтмишдир. Нағыл шифаһи халг әдәбијјатынын ән популјар, чох ишләнән бир жанрыдыр. А. Шаигин «Тыг-тыг ханым» (1910), «Ахшы арха» (1911), «Түлкү һәччә кедир» (1911), «Тәнбәл дәдә» (1937) кими әсәрләри Азәрбајҹанлы халг нағыллары әсасында ијазылмышдыр.

Бу нағылларда әдәб әввәлчә ушаглара Дозанҝурду, Сичан, Түлкү, Гарға, Дәлә, әнләри ијашајын тәрәф, әләринә мәхсуф бир сыра хүсусијјәтләри һагтында мә'лумат верир. А. Шаиг «Тыг-тыг ханым», «Ахшы арха», «Түлкү һәччә кедир» нағылларынын ушагларын ијш хүсусијјәтләринә үјғун, сада, сәлис бир дилдә ијмаш, марағлы ифдә, тәмәбеә вә мүтәфиҝлардан истифадә этмишдир.

А. Шаигин ијдыгы нағыллары охујан ушаг о саат баша дүшүр ки, Дәлә, Түлкү, Дозанҝурду кимдир вә онларын ијмасында һансы әламәтә ишарә әдилмишдир. Әдиб 1910—11-чи илләрдә, өрәтчиләри гызғын бир дөврүндә бәло нағыллар ијмишдиҝ. Әдиб 1910—11-чи илләрдә, өрәтчиләри гызғын бир дөврүндә бәло нағыллар ијмишдиҝ. Бунлардан бә'зиләрә, мәсәлә, дәлә, ағ вә гара, ујҝәсәнлара гаршы кичик оҝучуларда кин вә нифрәт өјатмышдыр.

Шаиг 1910-чу илдә «Кәзәл бәһар» адлы мөнзум бир сәнәткиг ијмишдиҝ. Бу, Фузулинин «Сәнбәтә-әмар», М. Ө. Сабирин «Ағачлары бәһсә» әсәрләри сәнкисиндәдир: «Кәзәл бәһарәмә да мөвзу ујғар ирадычылығынын көтурумүндүр. Халг арасында ијин фәсилләри һагтында рәвајәт вә нағыллар вардыр. А. Шаиг бу рәвајәт, ијнәтмаә, халг өјнәлары, нәғмәләри, маһны вә тапмачалары чох усталыгла «Кәзәл бәһар» әсәринә дахил етмиш, өз фикрәләрини ајдын вә шөкилдә бөјүк мәһарәтлә ифадә етмишдир. Гар, Боран, Гыш әсәрләр Бәһарда, Күнәшдә гарышмалыдырлар. А. Шаиг Күнәш, Бәһар симасында истисмарчылара гаршы мүбаризә апаран демократик гүвәләри вермишдир. Гыш, Гар, Боран исә иртичанчы, милли гырғынлар тәрәфин чарпмыш тәмсил әдир. Әдиб әсәрин ијазрәи гарышсында мүһүм тәрбијәви әһәмијјәтә малик мәгсәдәр гојмушдур. Ушагларда бирдән, мәһрибанлыг, тәбиәтә мәһәббәт, дүзмә, һәгсизлијә нифрәт тәрбијә әдир.

Үмумијјәтлә А. Шаиг ирадычылығынын хүсусијјәтләриндин бири ушаглара тәбиәтә, бәһара, аллы-гуллу, чичәкли ијмачлара, сүс мешәләрә, дурна кәзәр бу дағлара, мәәрәр дағлара мәһәббәт һисси төрәдиҝ этмәсидир. Бу хүсусијјәт, «Кәзәл бәһар» әсәринә дә өзүнү кәстәрир.

А. Шаиг чох заман халг ирадычылығынын сечдиҝи мөвзу әһәмијјәт олдуҝу кими көтурмүҝдү, онда олан мүәјјән мотивләри алыр, буну ијазчы фантазијасы вә бадии тәфәккүр сүзкүнлиҝи вә кенирҝ, дәврүн һадисәләрилә, халғын, вәтәнин, кәнч нәслин гарышсында дүран күндәлик тәләб вә вәзифәләрә әлагәләндирир. Бу әлагә ирадычылығындан тамамилә өз мөвјинә дүзкүн йолдурур. Бу йолу тутан ијазчы һеч вахт фолклору кор-коранә тәкрар этмәз, мүасир һадисәләрдән, халғын һәәт вә мүбаризәсиндин узаглашмаз. Әксинә, бу йолда өз әсәрләринин тә'сир гүвәсинин ијзчы јаһа да артырар. Бу чәһәтдән А. Шаигин «Гочолаҝ» поемасы, «Әл оғлу» вә «Вәтән» кими п'есләри хүсусилә етиб әдиләмалдир.

А. Шаиг «Вәтән» вә «Әлоғлу» п'есләринә дә ушаглар үчүн ијмишдыр. Бу п'еслар ујғун мөвзудур ки, сәһнәмиздә ојнанылыр. «Вәтән» Бөјүк Вәтән мүһарибәси ијдарәсинә (1942) ијазылмышдыр. Мөвзу Азәрбајҹан халг нағылларындан көтурулмушдур. Әсәрдә әдиб, һәр шејдән өнчә, Вәтән мәһәббәтинин илк планда чәкир. О, вәтәнин бөјүклүјүнү, мүтәәссиблијини нәсиһәтамиз сөзләрлә ифадә әдир, мараглы нәгмә вә әнјидилар гурур, инсанларын психолоҝиасынын верир.

«Әлоғлу» п'есиндә дә халг гәһрәманы Әлоғлунун, вәтәнин аваздалығы, хошбахтлығы уғрунда Рүстәм хан кими залымлара гаршы амансыз мүбаризәсиндин бир бу мүбаризәдә гәләбә чалмасындан бәһс олунур. Һәр ики п'есдә халг нағылларына хас олан бир сыра әпизод вә сәһнәләр варидыр. Лакин ијазчы әпизодлары реал һадисәләрдә, сүрәтләрдә чох усталыгла әлагәләндирмишдир.

А. Шаигин халг ирадычылығындан истифадә әдәрәк ијдыгы әсәрләрини романтика элементләрини да раст кәлирик. Бу романтика элементләр инсаны һәәтә, мә'барәзәјә, ијшамаҝа, гәләбәјә чағырыр. Һәм да бу романтик элементләр әдибин һәр бир әсәринә һадисәләрин тәбиәдиндидиҝ дөгру. А. Шаигин әсәрләриндәки романтика мөнә халг ирадычылығындан—өзүндән кәлән нилбин, бир романтикадыр «Гочолаҝ» поемасында, «Кәзәл бәһар», «Әлоғлу», «Вәтән» п'есләриндә бу дәнә ајдын шөкилдә өзүнү кәстәрир.

А. Шаиг өз әсәрләриндә ени кәлдиҝ ираллар гәдәр, дәтифә вә бәдиијјәдә, ајрајры рәвајәт, дәтифә вә бәдиијјәдә ијдыгы бунда «Шәрг кәзәлинә», «Бизанҝдә», «Кәзәл» вә с. шеирләрини, «Гочолаҝ» поемасында Гочолаҝын вә Тохтамышын дилиндә кәзәл гочаҝлар ирәтмишдир. А. Шаигин әсәрләриндә халғын мүдрилијинин, ағлынын, гүвәсинин гәмсә дә бир сыра ујғунлумаз сүрәтләр вардыр. Тәәдиг дәдә («Тәнбәл дәдә» нағылы), Тохтамыш («Гочолаҝ» поемасы») Бәлчик баба («Вәтән» п'еси), Ағ сачлы гары («Әлоғлу» п'еси) вә с. сүрәтләр бунда мисал әлә биләр. Бунлардын ирадычылмасында әдиб халг әдәбијјатымызын ән ахшы хүсусијјәтләриндин истифадә этмишдир.

А. Шаиг халг ирадычылығына тәәлүфдән тәсәлүфдә дејил, бүтүн ирадычылығы бөјүк мүнтәзәм олараг мурачиат этмишдир. Бу ајнада халг ирадычылығындан мөвзу көтүрүҝү әсәрләриндә дејил, әдибин башга әсәрләриндә да сәдәлијин, шириналијин вә милли колоритин гүвәтләнмәсинә сәбәб олмушдур.

ПАША ӘФӘНДИЈЕВ.